

kozunk olykor oly csoportokban is, melyekben hűsevő ritkán, vagy sohasem kerül ki, így az *Anthocharis eupheno*-nál, holott a gyakran tenyésztett, igen közel álló *A. cardamines*-nél ilyesmit még nem észleltek.

Van még egy neme a cannibalismusnak, mely a kölcsönösségen alapszik. Egyik *Epeirida*-fajnak igen testes nőstényeit rajtakapták, midőn az egyik a másik vérét szivogatta, a támadott a támadót szintén kikezdte s így egymást pusztították.

Tevesen számítják olykor a cannibalismushoz a nekrophagiát, mi alatt itt csak az azonos faj hulláit elfogyasztását értjük. Az állati maradékokon élő rovaroknál, mint számos bogárnál s egyes Tineáknál, ez azonban igen érthető s egyáltalában nem tartozik ide. Mindazáltal felemlítjük, hogy az *Aporia crataegi* hernyójának több példányát látták, a mint megdöglött társukon lakmároztak. Ugyanazt tapasztaltam az *Arctia caja* és *Arctia purpurata* tenyésztésénél is, a mennyiben a gyarlón táplált hernyók betegségben kimult társaikat kikezdtek, a mitől aztán ők is elpusztultak. (Seitz W. nyomán.)

Magyarország Cerambycidai.

Irta Csiki Ernő

XI.

49. nem: **Callidium** Fabr.

1. Az előtor oldalai kerekítettek . . . . . 2.
 — Az előtor oldalai szögletesen kinyúlók. 6. alnem: **Pyrrhidium** Fairm. — Fekete vagy feketés-barna, a szárnyfedők és a potroh vége vörös, felül bársonyszerű vörös szőrözettel fedett. Hossza 7—12 mm. — Előfordul a parlaearktikus régió legnagyobb részében, nálunk is közönséges.

12. **sanguineum** Linn.

2. A mellő lemezalakú nyulványa elválasztja egymástól az elülső csipőket . . . . . 3.
 — A mellő nem nyúlik a csipők közé, azokat nem választja el egymástól, tehát érintkeznek . . . . . 5.
 3. Az előtoron síma kiemelkedések vannak . . . . . 4.

- Az előtor minienütt sűrűn pontozott, síma kiemelkedések nélkül. A czombok vékonyak, nem bunkósak. 2. alnem: **Lioderina Ganglb** — Vöröses-sárga, hasonló színű szőrökkel sűrűn fedett, a szem fekete. A szárnyfedők erőteljesebben pontozottak mint az előtor. Hossza 6--8 mm. — Előfordul Korfu szigetén, Görög- és Törökországban, Alsó-Ausztriában és Boszniában: X. Domanovic. (*Henschi* Put.) **2. linearis Hampe.**
4. A mellközép oldalai hátrafelé összetartók, csúcsa ennélfogva keskeny, lemetszett és kissé kikanyarított. 1. alnem: **Protocallidium m.** — Barnás-fekete, a fej fekete, az előtor sárgás-vörös, a szárnyfedők feketés-kékek. Az előtor finoman és szétszórtan pontozott, három síma kiemelkedéssel. Hossza 9—10 mm. — Előfordul Bajorországban és nálunk a Szebenhegységben Czód mellett, Bereczken, Tusnádon és Borszéken. **1. angustum Kriechb**
- A mellközép oldalai párhuzamosak, csúcsa szélesen lemetszett és mélyen kikanyarított. 3. alnem: **Lioderes Redtb.** — Sárgás-vörös, finom világosabb szőrökkel fedett, szeme fekete. A fej és az előtor szétszórtan pontozott, az előtoron 3—5 síma kiemelkedés van; a szárnyfedők töve bemélyedt. a bemélyedés ferde irányban a válltól befelé halad. A czombok bunkósan megvastagodottak. Hossza 9—13 mm. — Előfordul Német- és Franciaországban, Ausztriában és nálunk; termőhelyei: I. Budapest, Péczel, Isaszeg: VI. Herkulesfürdő. (*testaceum* Redtb.) **3. Kollari Redtb.**
5. A csápok harmadik íze olyan hosszú vagy rövidebb, mint a negyedik csápip. 4. alnem: **Phymatodes Muls.** . . . 6.
 — A harmadik csápip sokkal hosszabb a negyediknél . . . 12.
6. A szárnyfedők sűrűn és erőteljesen pontozottak . . . 7.
 — A szárnyfedők szétszórtan és finoman pontozottak, a pontok között igen finoman bőrszerűen ránczoltak. Az előtor közepén szétszórtan pontozott, oldalt szemecskézett, három síma kiemelkedéssel. Hossza 7—17 mm. — Az egész paláarktikus régióban elterjedt, nálunk is közönséges, színben nagyon változó faj, melynek alakjait a következőképen választhatjuk széjjel:
 A¹ A szárnyfedők legalább részben sárgák vagy sárgásbarnák.

*b*¹ A szárnyfedők egyszínű sárgák vagy sárgás-barnák.

*c*¹ A fej és a lábak sárgás-vörösek. **8. testaceum Linn.**

*c*² A fej és a lábak feketék. **ab. melanocephalum Ponza.**

*b*² A szárnyfedők csúcsa sötét, kékes. A fej, az előtor és a lábak sárgás-vörösek, ritkán a fejtető és a czombok sötétebb barnák vagy feketések.

ab. praeustum Fabr.

*A*² A szárnyfedők kékszinűek.

*d*¹ Az előtor sárgás-vörös, legfeljebb 1—2 sötétebb foltal.

*e*¹ A czombok egyszínű sárgás-vörösek. **ab. rufipes Costa.**

*e*² A czombok bunkósan megvastagodott része feketés.

ab. variabile Linn.

*d*² Az előtor fekete.

ab. fennicum Fabr.

7. A mellközép a középső csípők között a mellvégig terjed 8.
— A mellközép a középső csípők közepéig terjed, a mellvéget nem éri el . . . . . 9.

8. Világosabb vagy sötétebb sárgás-barna, a szárnyfedők némelykor kékes fémfényűek. Az eltőtor olyan széles mint a milyen hosszú, sűrűn és erőteljesen pontozott. Az egész test hosszú szőrökkel fedett. Hossza 6—10 mm.
— Közép-Európában és Görögországban előforduló ritkább faj, termőhelyei: I. Kalocsa, V. Kolozsvár, VI. Ulma, Herkulesfürdő. (*castaneum* Redth., *Deltii* Cherv.)

† glabratum Chevr.

— Barna vagy barnás-fekete, gyakran kékes-ibolya fémfény-nyel, a szárnyfedők a vállon és az oldalszél mellett sárgás-vörösek. Az előtor kissé szélesebb mint hosszú, erőteljesen pontozott. Hossza 5—9 mm. — Közép- és Dél-Európában fordul elő, termőhelyei: I. Isaszegh, Péczel, II. Pécs, III. V.-Mikola, Putnok, V. Szent-Erzsébet, Kóhalom, VI. Orsova, Herkulesfürdő. (*luridum* Ol., *abdominale* Bon., *barbipes* Küst.)

5. pusillum Fabr.

9. Az előtor pontozott . . . . . 10.

— Az előtor finoman szemecskézett. Kék, a csápok és czombok töve, a lábszárak és a lábfejek sárgák. Az egész test hosszú szürkés-fekete szőrözettel szétszórtan fedett, egyes hosszabb szőrök felállók. Hossza 6—8 mm. — Közép-Európában és Oroszországban fordul elő, nálunk közönséges. (*coeruleus* Goez., *amethystinus* F.)

9. rufipes Fabr.

10. A szárnyfedők egyszínűek . . . . . 11.

— A szárnyfedők közepén fehér harántcsikkal. Vöröses-barna, a szárnyfedők a fehér csík előtt és mögött kissé sötétebb barnák; a fehér csík a varrat felé keskenyedik és azt nem éri el egészen. Hossza 5—6 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában; termőhelyei: I. Budapest, II. Pécs, Zala-Tapolca, VI. Herkulesfürdő, X. Bosznia. (*unifasciatum* Ol.)

8. fasciatum Villers.

11. A szárnyfedők szélszórtan és mélyen pontozottak. Egyszínű sárgás-vörös. Az előtoron öt síma kiemelkedés van. Hossza 7—13 mm. — Magyarországon kívül csak Dél-Oroszországban fordul elő; nálunk csak Herkulesfürdőnél gyűjtötték.

6. puncticolle Muls

— A szárnyfedők sűrűn ránczolja pontozottak. Barna kékes fémfénynyel vagy ibolyakék, a fej barna, az arcz sárgás-vörös, a szélső síma kiemelkedések többnyire barnák. Hossza 7—10 mm. — Közép- és Dél-Európában élő faj, mely Brancsik szerint Trencsen megyében Beczkó-nál is gyűjtetett. (*melancholicum* F., *brevicollis* Schh., *thoracicum* Com.)

7. lividium Rossi

12. Az alsó állkapcsi tapogatók végíze hengeres. 5. alnem: **Poecilium Fairm.** — Fekete vagy feketés-barna, a csápok és a szárnyfedők töve és a lábak (a czombok kivételével) sárgás-vörösek. A szárnyfedőkön két íves, fehér szőrös, harántcsík van. Hossza 4—6 mm. — Előfordul egész Európában és a Kaukázusban, hazánkban közönséges. (*globifer* Voet, *pedisequa* Voet, *biarctatum* Pill. & Mit.)

11. alni Linn.

V á l t o z a t a : Némelykor a szárnyfedők töve nem sárgás-vörös, hanem úgy mint hátul, feketés-barna. — Előfordul a törzsfaj társaságában; termőhelye: VII. Fiume.

ab. infuscatum Chevr.

— Az alsó állkapcsi tapogatók végíze háromszögű. 7. alnem. **Callidium** s. str. (*Meridion* Gozis) . . . . . 13.

13. Kék vagy ibolya-kék, a csápok a lábfejjek és a has barnák kék fémfénynyel. A fej és az előtor erőteljesen ránczolja, a szárnyfedők egyszerűen és erőteljesen pontozottak. Hossza 8—18 mm. — Előfordul Európában és Szibériában; nálunk közönséges.

13. violaceum Linné.

— Fémfényű zöld, alul barna. Az előtor sűrűn pontozott, a pontok között finoman bőrszerűen ránczolt, a szárnyfedők elül

ránczolja pontozottak, a hátuló két harmadban a ránczok erőteljesek es többé-kevésbé összefolynak. Hossza 9—15 mm. — Észak-Európában és Közép-Európa magasabb hegyei között fordul elő; termőhelyei: III. Tátrafüred, Barlangiget, IV. Bártfa, V. Gyulafalva, Brassó, Szeben-hegység, Vurfu mare (Verestorony mellett). (*dilatatum* Payk.)

14. aeneum De Geer

50. nem: **Semanotus Muls.**

(*Sympiezocera* Luc., *Xenodorum* Mars.)

1. A szárnyfedők egyszínű sárgás-barnák, az állat különben sötét barna, némelykor zöldes vagy rézszerű fémténynyel. Előtora és szárnyfedői ránczolja pontozottak, sárga szőrözettel fedettek. Hossza 10—14 mm. — Észak-Európában, az Alpeseekben és a Kárpátokban fordul elő: II. Tátrafüred, V. Brassó (Czenk), Segesvár, Czód (Presba). *)

1. coriaceus Payk.

— A szárnyfedők sötétek sárga harántcsíkokkal, vagy sárgák fekete rajzolattal . . . . . 2.

2. Fekete vagy szurokbarna, a szárnyfedőkön két zezgugos sárgás-fehér harántcsíkkal, melyek a varratot nem érik egészen el. A lábak a czombok bunkójának kivételével világosabb barnák. Hossza 7—14 mm. Előfordul Európa északi és középső részében, nálunk ritka: II. Pécs, V. Páké, Brassó, Keresztényhavas, Segesvár, Kerczihegység. (*sulphuratus* Voet.)

2. undatus Linn.

- Fekete, a szárnyfedők élénk sárgák, egy kerek folt a közepükön és a csúcs barnás-fekete. Hossza 9—16 mm. — Nagyon ritka faj, melyet hazánkon kívül Dél-Oroszországban, Ausztriában és Algirban gyűjtöttek; termőhelyei: II. Pécs, VI. Német-Bogsán, Bázsiás, XI. Dalmácia. Merkl szerint *Juniperus Sabina* és *Pinus silvestris*-en is él.

3. ruscicus Fabr.

51. nem: **Hylotrupes Serv.**

(*Hylotrupes* Bedel.)

Szurok-barna vagy barna, szürke szőrözettel fedett. Az előtor másfélszer hosszabb mint széles, oldalai kerekítettek, felülete sűrűn pontozott, csak két nagy kerek kiemelkedés

*) Ezt a fajt újabban a *Callidum*-nembe sorozzák, a széles mellő miatt azonban csak a *Semanotus* nemben helyezhető el.

síma, kétoldalt hosszú fehér szőrözettel sűrűn fedett. A szárnyfedőkön rendszeren két zegzúgos harántcsík alakjában sűrűbben tömörül a szürkés-fehér szőrözet. Hossza 8—24 mm. — Az egész palaeartikns öv lakója, fenyőfában él; nálunk közönséges. (*caudatus* De Geer, *similis* Marsh., *affinis* Sav., *lividus* Muls., *puellus* Villa, *Koziorowiczii* Desbr.)

1. bajulus Linn.

52. nem: **Rhopalopus Muls.**

1. A szárnyfedők fémfényű zöld, kék vagy ibolya-kék színűek 2.
- A szárnyfedők feketék 3.
2. Fekete, a szárnyfedők fémes-zöld színűek, szabálytalanul ránczoltak, a ránczok a szárnyfedők első harmadában erőteljesek, szélesek és harántul összefolynak, hátrafelé mindinkább finomodnak. Az előtor korongja egészen síma. Hossza 18—24 mm. — Közép-Európában és Dél-Oroszországban előforduló ritka faj, hazai termőhelyei: I. Budapest, II: Besztercebánya, Hermánd, Deménfalva, IV. Vihorlat, V. Czódvölgye, Kolozsvár, VI. Szászkabánya, VII. Velebit, Stalak. (*pannonicus* Gmel.,? *Fischeri* Kryn.)

1. hungaricus Herbst.

- Fekete, a szárnyfedők fémes kék, kékes-zöld vagy zöld színűek, erőteljesen, hátrafelé finomabban, de szabályosan ránczoltak. Az előtor korongjának síma felületén néhány nagyobb ponttal. Hossza 17—26 mm — Közép-Európa lakója; termőhelyei: I. Budapest, Kalocsa, II. Pécs, Keszthely, VI. Jeselnicza, Orsova, Herkulesfürdő, VII. Crni-Dabar, Stalak, Károlyváros, Velebit (Bratanije és Konjsko), VIII. Carlopago, IX. Dalmácia, X. Bosznia.

2. insubricus Germ.

3. A lábak feketék 4.
- A lábak vörösek .
4. A csápok 3—10'ize a csúcson kétoldalt tuskével végződik. Fekete, feje, előtora és a szárnyfedők töve ránczoltva pontozott, utóbiak hátrafelé igen finoman bőrszerűen ránczoltak és sűrűn szőrösek. A paizsoeska csupasz. Hossza 11—23 mm. — Előfordul egész Európában, nálunk közönséges. (*nigricans* Gmel., *nigroplanus* De Geer.)

3. clavipes Fabr.

— A csápízek vége egyenesen lementszett, kétoldalt nem végződnek tüskével. Fekete, feje és előtora erőteljesen ránczolja pontozott, a szárnyfedők tövükön erőteljesebben, hátrafelé finomabban ránczolja szemecskézettek. A paizsocska is, úgy mint az előtor és a szárnyfedők, szőrösek. Hossza 6—13 mm. — Eلفordul Közép- és Dél-Európában, nálunk is eléggé elterjedt faj. (*pilicollis* Toms.)

4. *macropus* Germ.

5. A csápízek vége kétoldalt nem végződnek tüskével. Fekete, nem fényes, a lábak barnás-vörösek, a czombok bunkója világos-vörös. Az előtor és a szárnyfedők töve erőteljesen ránczolja pontozottak, utóbbiak hátul finoman ránczoltak. Az előtor, a paizsocska és szárnyfedők töve hosszú felálló szőrökkel fedett. Hossza 9—12 mm. — Egész Európában található, nálunk ritka; termőhelye: V. Nagydisznód. (*punctatus* Fabr., *punctuosus* Fourcr.)

5 *femoratus* Linn.

5: A csápok 3—10 íze kétoldalt tüskével végződik. Fénylő fekete, a lábak vörösek, a czombok töve, a lábszárak és a lábfejek barnás-vörösek. Az előtor kétoldalt szőrös, a paizsocska csupasz. Az előtor erőteljesen ránczolja pontozott, helyenként sima kiemelkedésekkel. A szárnyfedők külső fele erőteljesen, hátulsó finoman ránczolja pontozott. Hossza, 12—15 mm. Dél-Európai faj, mely hazánkban ritka. I. Budapest, Péczel, IV. Homonna (*Varini* Bed.)

6. *spinicornis* Ab.

A lepkék magyar elnevezése.

Irtá A. Aigner Lajos.

II.

Második csoport.

Heterocera. Különböző csápúak. Éjjeli lepkék.

I. nemzetség. Sphingés: szenderfélék.

I. Sphingidae: zúgó pillék, 1. *Acherontia*: boszor, Atropos: halálfejű pille, v. halálfő boszor; 2. *Sphinx*: szender, Convulvi: szulák, Ligustri, fagyal, Pinastri: fenyő sz. 3. *Deilephila*: zúgó pille. Vespertilio: szürke, Galii, galaj, Euphorbiae: fútej, Livornica: sávós, Celerio: csikos, Elpenor: szőlő, porcellus: piros